

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

BACHELOROPPGAVE

Studieprogram: Barnehagelærer bachelor
(BBLBAC-2 21H Bacheloroppgave)

Høst 2021

Forfatter: Kine Thomassen

Kandidatnummer: 1345

Veileder: Marianne Ree

Fagansvarlig: Marianne Ree

Tittel: Vennsksrelasjoner gjennom lek i barnehagen

Engelsk tittel: Friendshiprelations through playing in kindergarden

Emneord: Vennsksrelasjoner, vennskap,
lek

Side tall: 26

Vedlegg: 2

Stavanger,

Dato/år: 04.01.2022

Sammendrag

Denne bacheloren baserer seg på problemstillingen: *Hvordan etablerer barn i barnehagen vennsksrelasjoner gjennom lek.* Jeg har tatt utgangspunkt i barna som er mellom 3-6 år. Gjennom to ulike observasjoner har jeg analysert empiri fra observasjonene for å finne svar på problemstillingen. Videre har jeg drøftet disse funnene i lys av relevant forskning og teori. Jeg fokuserer bachelorgraden min på vennsksrelasjoner som oppstår som en følge av leken, ikke på de ulike lekaktivitetene som medfølger. Formålet er å finne ut mer om hvordan barn etablerer vennsksrelasjoner gjennom leken i barnehagen. Mine resultater viser at barna etablerer vennsksrelasjoner blant annet ved å løse konflikter som oppstår i leken, uten hjelp fra barnehageansatte. Det var også interessant å finne ut at motstand, likhet og felles erfaringer, ansvar for andre og tilhørighet kom til uttrykk gjennom observasjonene mine, og ble til fire kategorier som drøftes.

Min definisjon på vennskap i denne oppgaven vil være at barna har en felles virkelighet og interesse for leken som pågår. Det er en felles oppmerksomhet og et felles engasjement.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	2
Innholdsfortegnelse	3
1.0 Innledning	4
1.1 Bakgrunn	4
1.2 Formål og problemstilling.....	4
1.3 Oppbygningen av oppgaven.....	5
2.0 Teori	5
2.1 Vennskapsrelasjoner gjennom lek.....	5
2.2 Lek og problemløsning.....	7
3.0 Metode.....	8
3.1 Valg av metode	8
3.2 Forskningsetikk og validitet	9
3.2 Utvalg.....	10
3.3 Datainnsamling	11
3.4 Analyse.....	12
4.0 Presentasjon av empiri og drøfting av resultat	12
4.1 Motstand.....	13
4.1.1 Problemløsning.....	14
4.2 Likhhet og felles erfaringer	15
4.3 Ansvar for andre.....	17
4.4 Tilhørighet.....	18
5.0 Konklusjon og avslutning.....	20
Litteraturliste	22
Vedlegg 1	23
Vedlegg 2	25
Observasjon 1:.....	25
Observasjon 2:.....	26

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn

I løpet av bachelorgraden min har jeg vært gjennom mange ulike fag og interessante temaer. Det var dermed vanskelig å skulle velge ut ett fag som bacheloroppgaven min skulle baseres på. Da jeg skulle velge problemstilling var det avgjørende for meg å basere den på et tema som interesserer meg, samt at jeg forsket på barnehagebarna, fremfor barnehagelærers rolle. Dette var viktig for meg, fordi denne oppgaven skal kunne hjelpe meg i tiden fremover som ferdig utdannet pedagogisk leder i barnehagen. I møte med praksisfeltet og undervisningen tilknyttet barns utvikling, lek og læring, har temaet om vennskap fanget min oppmerksomhet. Fra første års praksis har jeg også ansett lek og vennskap som en betydningsfull og sentral del av barnehagehverdagen. Det ble derfor et naturlig valg for meg at dette var temaet jeg ønsket å spisse min bacheloroppgave mot, og valgte derfor å undersøke hvordan de eldste barna etablerer vennsksrelasjoner gjennom leken i barnehagen. Leken er svært viktig, blant annet fordi den gir barna mulighet til å utvikle vennsksrelasjoner.

1.2 Formål og problemstilling

Formålet med oppgaven er å undersøke hvordan de eldste barna i barnehagen etablerer vennsksrelasjoner gjennom lek. Det var som sagt viktig for meg at jeg undersøker noe som vil være relevant for meg, og min rolle som ferdig utdannet barnehagelærer. I denne oppgaven er det primært vennskap som er fokuset, men sett på ut ifra vennsksrelasjoner. Det er ikke ulike lekaktiviteter som er i fokus.

Problemstillingen som jeg skal ta for meg i oppgaven er: *Hvordan etablerer barn i barnehagen vennsksrelasjoner gjennom lek.*

Barnehageloven og Rammeplan for barnehagen er viktige styringsdokumenter som gir viktige føringer for barnehagelærerens pedagogiske praksis. Ifølge barnehageloven (2006) paragraf 1 står det at «Barnehagen skal aktivt legge til rette for utvikling av vennskap og sosialt fellesskap.» (barnehageloven, 2006, §1) I rammeplan for barnehagen står det at «Lek skal ha en sentral plass i barnehagen, og lekens egenverdi skal anerkjennes. Barnehagen skal gi gode vilkår for vennskap og barnas egen kultur.» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 20).

Dette er viktige sitater som vi både hører og leser flere ganger i løpet av studietiden. Sitatene fremhever viktigheten av at vennskap og lek er en ekstremt viktig del av barnehagehverdagen til barna, og dermed også viktigheten av at vi som barnehagelærere både tar hensyn til og utfører dette.

1.3 Oppbygningen av oppgaven

Først og fremst vil jeg presentere relevant teori for oppgaven min. Deretter vil jeg beskrive hvilken metode jeg har benyttet meg av. En analyse av observasjonene som har blitt utført vil bli presentert, for å trekke ut relevante funn for å synliggjøre resultatet i lys av problemstillingen. Videre vil jeg også si noe om forskningsetikk og validitetsvurderinger. Jeg vil drøfte funnene opp mot relevant teori. Til slutt vil det komme en konklusjon og avslutning for å vise resultatet av denne bacheloroppgaven.

2.0 Teori

2.1 Vennsapsrelasjoner gjennom lek

De fleste barn bruker mye tid til lek. Lek har en stor betydning for barnas utvikling og sosialisering. Barna utvikler sin sosiale og kommunikativ kompetanse via lek, som vil hjelpe dem å vokse inn i samfunnet. Lek er lystbetont og motiverende. Gjennom de vennsapsrelasjonene som skapes i leken vil barna oppleve sosial motivasjon (Lillemyr, 2020, s. 33).

Ifølge Øksnes & Greve (2015) er vennskap et begrep som forbindes med sterke, kjærlige bånd mellom mennesker. Filosofien viser at vennskap er verdifullt for mennesker, men skiller mellom ekte vennskap, dydsvennskap, som vil si at man ønsker å gjøre gode ting for sin venn, utelukkende for vennens skyld, og vennskap som middel for å oppnå noe annet (Øksnes & Greve, 2015, s. 43).

Ifølge den psykologiske betydningen av lek, oppnår barna erfaringer og opplevelser som gagnar deres læring og utvikling gjennom lek (Lillemyr, 2020, s. 58). Barnet er sentrum i lekens verden. De voksnes oppfatning og forståelse er preget av kunnskaper, verdier og erfaringer, med de begrensningene det medbringer (Lillemyr, 2020, s. 36).

Barnet tør å utfolde seg når de føler trygghet. Det vil derfor gjerne være en balanse mellom individuell utfoldelse og tilpasning til krav, regler, hensyn til andre og lignende (Lillemyr, 2020, s. 37).

Barna kan lære mye i leken. Først og fremst grunnet motivasjonen og engasjementet som følger med leken, men også fordi det utvikles vennsksrelasjoner og følelse av sosial og kulturell tilhørighet som er grunnleggende viktig for læring. Vennskap og sosial og kulturell kompetanse påvirker både trivsel og læring. Rammeplanen for barnehagen (2018) understreker at leken skal ha en sentral plass i barnehagen. Videre at lekens egenverdi skal anerkjennes (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 20). Leken er på mange måter en livs- og læringsform som barna uttrykker seg gjennom (Lillemyr, 2020, s. side 64).

Øksnes & Greve (2015) mener at vennsksrelasjoner gir barn både glede over å være sammen, glede over fellesskapsfølelse, opplevelser av å skape mening sammen og felles humor (Øksnes & Greve, 2015, s. 56). Som alle andre relasjoner innebærer vennskap også muligheter for konflikter, utestengelse og fortvilelse over å ikke få være med i lek.

Gjennom vennskap kan barn lære noe om både det å bli en venn, det å være en venn og det å ha en venn. Barn kan også lære om det å ikke ha en venn eller det å ikke være en venn. Vennskap er et begrep som kan gi mange ulike former for relasjoner.

For at barn skal kunne inngå i relasjoner og samspill med andre barn må det finnes ulike arenaer der barn kan lære seg å mestre sin verden (Øksnes & Greve, 2015, s. 95).

Barn tilegner seg samværskompetanse i relasjoner med både barn og voksne. Denne kompetansen er viktig for at barn skal kunne utvikle vennsksrelasjoner. Sosiologen Ivar Frønes fremhever hvor stor betydning jevnaldrende har for utvikling av samværskompetansen. En dyktig barnehagelærer kan legge til rette for at barn skal utvikle samværskompetanse slik at vennskap kan oppstå ved å hjelpe barn inn i lek. Dette krever et pedagogisk skjønn, basert på teoretisk kunnskap og kjennskap til barna. (Øksnes & Greve, 2015 s. 55).

For barnehagebarn er det ofte en nær relasjon mellom det å leke sammen og vennsksrelasjoner. For eksempel mellom to barn på samme avdeling som sjelden eller aldri leker sammen, kan det være svake bånd. To venner som ofte leker og er sammen, vil ha sterke bånd seg imellom. Vennskapet kan også legge et visst forventningspress på barna om å velge kameraten som samspillspartner i frilek situasjoner i barnehagen.

Brudd på disse forventningene kan vekke følelser av sorg og fortvilelse hos barna. Sterke bånd beskrives som en ressurs en kan trekke på eller ha glede av i ulike situasjoner. Vennskap mellom barn kan fungere som “adgangskort” til en etablert lekegruppe, gi en forpliktelse til å støtte hverandre om en havner i en vanskelig situasjon, eller gi forventninger om at goder skal deles. Styrken på barnas vennskapsbånd vil påvirke graden av forpliktelse mellom dem (Zachrisen, 2015, s. 36).

2.2 Lek og problemløsning

Lekens generelle trekk danner noe av utgangspunktet for å se nærmere på en helhetlig læring. Lek er en allsidig aktivitet som raskt endrer karakter fra sterkt alvor til glede og humor, fra dyp fantasi til klar rutine. Leken tjener mange funksjoner hos barna: Som problemløsning, hvor barna utforsker miljøet og utvikler kreativitet. Gjennom lek utvikler og styrker barna sin identitet og selvforståelse. Gjennom lek kan barna prøve ut meninger, verdier og normer (Lillemyr, 2020, s. 57).

Forhandling mellom barn er ifølge Anne Greve en stadig pågående aktivitet i barnehagen. I noen situasjoner kan det være vanskelig å forstå at en forhandling er i gang. I andre situasjoner er forhandlingene mellom barna mer merkbare, og det er oftest disse forhandlingene personalet blir involvert i. Barnas forhandlinger dreier seg oftest om lekens relasjoner, leketøyet eller lekens innhold. De forhandlingene barna gjør seg imellom, gir ofte andre erfaringer enn deres forhandlinger med voksne (Øksnes & Greve, 2015, s. 84-85).

Til tross for at relasjoner mellom barn kan se ulike ut, er det likevel en mer symmetrisk relasjon barn imellom enn mellom voksne og barn. Disse relasjonene kan være av både emosjonell og problemløsende karakter. Barn som ikke får være med i leken, kan prøve å få barna som har avvist dem, til å ombestemme seg ved å for eksempel begynne å gråte. Andre barn kan velge en strategi med å tilby de andre barna noe inn i leken, noe som gjør at barnet likevel får være med. Strategiene kan være mer eller mindre gode, avhengig av hva de fører til for barna som inngår i relasjoner med hverandre (Øksnes & Greve, 2015, s. 84-85).

Barnehagen skal være et trygt og utfordrende sted der barna kan prøve ut ulike sider ved samspill, fellesskap og vennskap (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 11).

Barnas jevnaldningsrelasjoner er avhengige av vedlikehold. Hvis et barn ikke er snill med kameraten sin, kan barnet risikere at kameraten ikke lengre ønsker å være venner med seg.

Vennskap er bygd over tid, og på den måten kan vi si at hver venns­kaps­relasjon bygger på en felles levd historie. Venner ønsker å være nær hverandre, og savner hverandre dersom de blir adskilt (Greve, 2018, s. 383-385).

Vennskap kan bli ødelagt dersom barna av ulike årsaker ikke har anledning til å opprettholde kontakten, eller hvis det blir for store interessekonflikter i forholdet. Forskning viser at venner kan strekke seg langt for å bevare venns­kaps­relasjonen. Dersom venns­kaps­relasjonen likevel blir brutt, kan savnet etter ven­nen bli stort. Da er det viktig med kunnskap om vennskap for at barnehageansatte og foreldre skal klare å hjelpe barna videre (Greve, 2018, s. 385).

Venner leker ofte sammen og utvikler særegne måter å være sammen på i leken. Det kan eksempelvis være de samme tingene som går igjen, slik som dinosaurer, reiser, foreldre-og-barn, osv. Dette kalles lekerutiner som barna utvikler på egenhånd (Greve, 2018, s. 387).

3.0 Metode

3.1 Valg av metode

Jeg brukte observasjon som metode i bacheloroppgaven min. Dette er relevant for oppgaven min fordi jeg observerte hvordan de eldste barna i barnehagen etablerer venns­kaps­relasjoner gjennom leken i barnehagen. Før observasjonene fant sted var det bestemt på forhånd tid, sted og antall deltakere. Derfor var dette det man kaller strukturert observasjon (Dalland, 2020, s.111).

En kvalitativ metode er helhetsorientert i sin tilnærming til fenomenet som skal studeres. Jeg prøvde å se sammenhenger og få tak i totaliteten. Kvalitativ forskning er også ofte induktiv. Det vil si at en trekker slutninger fra det enkelte/spesielle til det allmenne. Det innsamlede materialet styrer i høy grad konklusjoner og teoridannelser. De erfaringene som er observert, blir viktige. Ikke forhåndsantakelsene (Løkken & Søbstad, 2017, s. 35-36).

Det var ikke lagt til rette for prøvesituasjoner eller arrangementer for at jeg skulle styre atferden til barna jeg forsket på. Barna ble studert i barnehagen, i sine “vanlige” omgivelser. Nærhet og følsomhet til barna sto sentralt i mine observasjoner (Løkken & Søbstad, 2017, s. 35-36). Jeg stilte åpen i samspillet med barna jeg skulle observere, og hjalp til hvis noe skjedde, selv om jeg observerte leken fra avstand.

Målet med en kvalitativ metode er forståelse, ikke forklaring (Løkken & Søbstad, 2017, s. 35-36).

I pedagogisk sammenheng er det vanlig å definere observasjon som oppmerksom iakttagelse. Det handler om å være våken og se det som skjer rundt en. Virkeligheten er så mangfoldig og inntrykkene så mange at en må avgrense hva en skal være oppmerksom på. Vi er avhengig av sansene våre når vi observerer (Løkken & Søbstad, 2017, s. 40). Det betyr, i min sammenheng, at jeg måtte rette søkelyset på hvordan vennskspsrelasjoner kom til uttrykk i leken, fremfor alle andre inntrykk jeg fikk under observasjonene.

Jeg anvendte observasjonsteknikken løpende protokoll. Det vil si at jeg var tilskuer med blokk og penn og noterte stort sett kontinuerlig mens barna lekte seg imellom. Løpende protokoll viste seg å være en nyttig metode for forskningen min. Jeg fikk raskt allmenn informasjon om barna som ble observert, som igjen ble grunnlaget for mer spesifikke observasjoner (Løkken & Søbstad, 2017, s. 52).

Jeg gjennomførte en ikke-deltakende observasjon, fordi jeg selv ikke deltok i leken som ble observert (Malterud, 2003, s. 145).

3.2 Forskningsetikk og validitet

Det er viktig å ivareta barnehagens personvern og sikre deres anonymitet. Jeg har valgt å gi barna som ble observert i denne oppgaven fiktive navn og oppgir barnas alder, for å gi bedre forståelse av barnets sosiale og motoriske utvikling, samt aldersforskjellen på barna som leker sammen. Jeg har utelatt all annen informasjon, for å sikre barna og barnehagens anonymitet.

Validitet handler kort fortalt om hvor nøyaktig resultatene er, og i hvor stor grad de representerer troverdighet. Jeg hadde et ønske om å velge et tema som har betydning for meg, som kommende pedagogisk leder i barnehagen, men også et tema som kan være til hjelp for andre barnehagelærere. Observasjon ble et naturlig valg for meg, slik at jeg selv skulle få muligheten til å observere vennskapet som oppsto som en følge av leken i barnehagen.

Med bacheloren som et forskningsprosjekt er det en sentral tanke at svarene skal være til å stole på. Jeg fikk komme inn i barnehagen og observere noen få timer en dag, så observasjonene mine vil selvsagt ikke kunne generaliseres. Pedagogisk leder for

avdelingen kunne si at observasjonene mine bar tydelig preg av at bestekameraten til enkelte av barna ikke fikk være med på observasjonen. Det gjør at jeg til en viss grad lurer på om forskningsprosjektet kunne fått et annet utfall hvis flere av barna hadde fått lov til å bli observert.

Jeg har utarbeidet forskningsetikk og validitet, samt sett på observasjonene sammen med veileder. Hun har også vært med å se på min analyse, som kan bidra til økende validitet i oppgaven jeg har skrevet.

I forkant ga jeg ut et informasjonsskriv til personalet og foreldre, der det sto om lagring av data for å ivareta forskningsetiske retningslinjer. Jeg har anvendt informasjonsskrivet som er utarbeidet av filiorum, i samarbeid med Norsk Sosial Science Data Service (NSD), for å ivareta anonymitet. Se vedlegg 1. Syv familier ga ikke samtykke til at deres barn ble observert, så disse barna deltok ikke i observasjonen.

3.2 Utvalg

Da jeg skulle velge hvilke barnehager jeg skulle observere i, var jeg forberedt på at det kunne bli vanskelig å finne noen som ønsket å la meg få komme inn å observere, grunnet pandemien. Derfor sendte jeg ut mail til totalt 8 ulike barnehager, i håp om å få komme og observere en avdeling noen timer. Jeg presenterte meg selv og bacheloroppgaven min, og sendte med både samtykkeskjema for ansatte og informasjonsskriv som måtte gis til barnas foreldre, i tilfelle det skulle bli mulighet for observasjon.

Det var en barnehage som svarte at jeg kunne få komme inn å observere en avdeling hos dem. Etter å ha fullført observasjonen foretok jeg en vurdering om jeg skulle kontakte flere barnehager for å få flere observasjoner, men ettersom jeg kom frem til at de observasjonene som jeg allerede hadde tatt var såpass gode og utfyllende, konkluderte jeg med at jeg hadde en tilfredsstillende mengde datamateriale.

Det var ikke alle foreldre som godkjente at deres barn skulle bli observert. Så de barna som vanligvis leker godt sammen, og som allerede har etablert gode relasjoner, ble ifølge barnehagelærer på avdelingen adskilt. Dermed måtte barna finne en ny lekepartner mens observasjonen pågikk. Dette var ikke noe som jeg la merkverdig merke til, men når pedagogisk leder for avdelingen leste gjennom observasjonene mine i ettertid, ble jeg gjort oppmerksom på at observasjonene bar tydelige preg av at bestekameraten var inne på

avdelingen, og ikke fikk komme ut å leke med dem. Så pedagogisk leder så det med engang, men det var ikke like tydelig for meg, fordi barna lekte såpass uanstrengt.

3.3 Datainnsamling

Jeg avgrenset meg først og fremst til de barnehagene som er innenfor bydelen hvor jeg er bosatt som student. Da jeg først kom gjennom porten til barnehagen avgrenset jeg først og fremst observasjonene mine til de barna som lekte sammen. Det var bare de barna som var godkjent å bli observert av foreldrene på forhånd, som var ute da jeg ankom barnehagen. Jeg fikk et overblikks bilde, og så etter hvert hvilke barn som fant hverandre, og hadde et ønske om å leke sammen. Jeg har tatt utgangspunkt i to ulike observasjoner i analysen, som jeg skal drøfte og analysere. Jeg visste ingenting om verken barnehagen eller barna jeg skulle observere, noe som kan være med å øke validiteten og objektiviteten.

Jeg observerte de samme barna i ca. 90 minutter, uten pause, mens de lekte. Ifølge Løkken og Søbstad vil en i utgangspunktet prøve å få med mest mulig av det som skjer med et enkelt barn innenfor denne tidsperioden (Løkken & Søbstad, 2017, s. 52). Jeg hadde fokus på to ulike barnegrupper som lekte sammen. Hvis det var en gruppe på flere barn fokuserte jeg på fellesskapet og inkluderingen. Hvis det var to barn, var hovedfokuset på barnas felles virkelighetsforståelse.

Under observasjonene opplevde jeg forstyrrelser i form av at barna ville invitere meg til lek. Da forklarte jeg hva jeg gjorde, og at jeg ikke kunne bli med å leke helt enda. Deretter tok jeg mer avstand fra barna når jeg observerte, slik at jeg ikke skulle forstyrre leken. Jeg kunne fortsatt se og høre hva barna sa til hverandre, men leken ble ikke forstyrret av min tilstedeværelse, i form av at barna prøvde å fange min oppmerksomhet. I starten var det mye "Se på meg, se hva jeg gjør", men da jeg satte meg et stykke bort fra barna og fokuserte ned i boka mi, fortsatte barna leken uten å ta kontakt med meg. Hvis det oppsto en situasjon hvor et barn falt og slo seg, eller noen kom bort og spurte om jeg kunne hjelpe dem å glide opp glidelåsen på jakka, hjalp jeg til.

Da jeg var ferdig å observere, ble jeg med å leke med barna i sandkassa før jeg dro derfra, som jeg hadde lovet.

3.4 Analyse

Analysen startet med at jeg leste gjennom observasjonene flere ganger. Jeg merket meg ut noen handlinger som gikk igjen i observasjonene. Jeg printet ut observasjonene og markerte interessante ord og handlinger i teksten, ut fra problemstillingen, med ulike farger. Da kom motstand, likhet og felles erfaringer, ansvar for andre og tilhørighet til uttrykk, fordi disse kodene gikk igjen på ulike måter i observasjonene. Derfra har jeg sammenfattet kodene som kom til uttrykk, til noen underordnede kategorier som gir svar på problemstillingen min. Jeg brukte undervisningsmodellen som utgangspunkt for analysen i denne studien.

Jeg tok utgangspunkt i hvordan de eldste barna etablerer vennsksrelasjoner gjennom leken i barnehagen.

Jeg kom fram til at motstand i form av uenighet i noen tilfeller kan hjelpe å føre leken videre, eksempelvis ved at barna løser konfliktene seg imellom. Barna forhandlet med hverandre, og kom fram til en enighet slik at leken kunne fortsette, eller så fant de på noe annet å gjøre sammen.

Likhet og felles erfaringer kom til uttrykk i observasjonene, både fordi barna speiler hverandre og tar med seg erfaringer fra ulike sosiale miljøer de omgås i.

Det kom frem at de følte ansvar for hverandre hvis de ble irritert eller sint, med å senke stemmen og rette ordene, eller ta seg en løpetur gjennom trærne. De stoppet også leken hvis noen falt og slo seg, for så å fortsette leken når de visste at det gikk bra.

Tilhørighet kom til uttrykk ved at barna inkluderte hverandre, og spurte om de kunne få være med å leke hvis et barn fant på noe annet. De ønsket å være en del av fellesskapet, og bli sett og anerkjent i leken.

4.0 Presentasjon av empiri og drøfting av resultat

Her skal jeg utdype hvordan de ulike kategoriene kom til uttrykk, samt drøfte og se på resultatene av funnene mine. Jeg henviser til observasjonene i vedlegg 2.

Jeg tok flere observasjoner, men valgte de to som appellerte mest til min oppgave. De synliggjør vennsksrelasjonene som blir knyttet som en følge av leken, selv om barna i dette tilfellet ikke vanligvis fant hverandre og lekte sammen.

4.1 Motstand

Barna utøver motstand mot aktiviteter, regler og rutiner som for dem er meningsløse, eller som krasjer med deres egne planer, lyster eller interesser der og da (Seland, 2013, s. 166).

Dette ser vi et eksempel på, da Nora skulle hjelpe John over humpen i bakken. John hadde egne lyster og planer, som Nora forstyrret ved å skulle hjelpe å dytte han over humpen. Dette førte til at John viste tydelig motstand når han sa bestemt “Nei, ikke dytt meg!”.

Handlinger som for meg som observatør ser ut som motstand, kan være mer ubevisste reaksjoner eller lek fra barnas perspektiv. Samtidig er det tydelig at barna gjerne forteller om hvis noen andre gjør noe de ikke skal, eller noe utenom leken, men når de får spørsmål om de selv var med på det, sier de gjerne nei, selv om de deltok. Dette er fordi de gjerne vet at de har gjort noe dumt, og heller gir skylden til noen andre (Seland, 2013, s. 168).

Da John skulle på butikken, sa han tydelig “Jeg skal på butikken nå, og nei du får ikke være med”. Her ser vi at John var veldig bestemt, og hadde gjort seg opp sine egne planer og interesser der og da. Nora viste et ønske om at hun ville være med da hun spurte hvorfor hun ikke fikk bli med, og John forklarte at det er farlige ting der, som er ment for voksne.

John ble sint på Nora, men vi vet at hun bare prøvde å være grei og hjelpe han. Da John gikk på butikken, og Nora spurte hvorfor hun ikke fikk bli med, forklarte han slik at hun skulle forstå. Dette kan være med å indikere at det hele var en del av leken, men at jeg som observatør knyttet handlingene feilaktig til motstand.

Av observasjonene ser vi hvordan barna på ulike måter prøver å vinne kontroll over sin egen situasjon ved å yte motstand (Seland, 2013, s. 169). Som når Oliver tok seg en løpetur, da Jonas ikke hørte på han. Jonas viste at han også ville være med å bestemme, ved å ikke stoppe på Olivers kommando. I lys av nyere forståelse av barn og barndom er dette eksempler på hvordan barn er sosiale aktører som tar innflytelse over sitt eget liv (Seland, 2013, s. 169).

Likeverdige dialoger, hvor barna blir sett og forstått som et tenkende, følende og handlende menneske, og som preges av respekt, anerkjennelse og aktiv lytting til alle barnas ulike uttrykk, står sentralt i den relasjonelle forståelsen av begrepet medvirkning (Seland, 2013, s. 170). Ut ifra observasjonene er det trygt å si at dette også gjelder barna

imellom, i leken. Barna ønsker å bli lyttet til, sett og hørt. Og hvis leken ikke gjennomføres på barnets egne premisser, kan barnet yte motstand.

For at barnet skal yte motstand, må barnet ha lyst og mot til å handle ut fra sin egen overbevisning om at det er det beste for seg selv og andre. Barnet overskrider tilpasningen, og handler som et aktivt, ansvarlig og deltakende samfunnsmedlem. Dette er nødvendige vilkår for demokrati. Rammeplan for barnehagen vektlegger også betydningen av å oppfordre barn til å tenke selv og søke egen kunnskap og forståelse av verden.

Det må også arbeides ut fra en fellesskapstanke, slik at motstand på sikt blir knyttet til det å være en samfunnsborger, og ikke kun en måte å fremme individuelle behov og lyster på (Seland, 2013, s. 171-172).

Uenighet hører gjerne med i en vennsksrelasjon. Noen vennskap er mer preget av konflikter enn andre. Dette kan i noen tilfeller være en god ting, i den forstand at barna ikke er redde for å si sin egen mening i leken. Uenighet kan bidra til å lage spenning, og er gjerne en god utfordring for barna. Uenighet kan også skape nye elementer inn i leken, fordi barna har denne diskusjonen sammen, som kan drive leken og vennsksrelasjonen videre. I Rammeplan for Barnehagen står det at barnehagen skal bidra til at alle barn kan oppleve glede, spenning og engasjement gjennom lek, også sammen med andre (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 20).

4.1.1 Problemløsning

Dette med problemløsning innenfor gruppen var noe jeg merket i begge observasjonene jeg tar utgangspunkt i. John sier først sint "Nei, ikke dytt meg!" også endrer han tonen sin upåvirket til "Kan du være så snill og ikke dytte meg før jeg er over den humpen" med en rolig og kontrollert stemme, og Nora slutter å dytte sykkelen han sitter på. Og når Oliver blir irritert på Jonas for at han fortsatt slår pinnen i bakken etter at Oliver mente han var ferdig, tar han seg en løpetur gjennom trærne. Når Oliver kommer tilbake fra løpeturen er han ikke lengre irritert, og leken fortsetter som om ingenting skjedde.

Vi ser at Oliver tar mye plass i observasjon 2. Han tar gjerne på seg sjefsrollen, og de andre barna lar han få den rollen. Markus slipper spaden når Oliver kommer tilbake fra løpeturen sin og sier at han hadde spaden hans først, mest sannsynlig for å unngå en konfrontasjon, slik at alle kan fortsette å være venner. Markus er også et år eldre enn de andre to, som kan

være en faktor til hvorfor han trakk seg ut av situasjonen. Jonas bekrefter at han skal gjøre som Oliver ber om ved å svare “okei” ved noen anledninger, selv om Jonas fortsetter som han har gjort hele tiden. Dette kan være fordi han har tilpasset seg rollen Oliver har tatt, eller for å unngå en krangel med Oliver.

Da Oliver kom tilbake fra løpeturen sin, fortsatte leken en liten stund, så begynner de heller å synge og lage dyrelyder, som en ulv. Dette kan ses på som at Oliver kom tilbake til leken med nye elementer og ideer. Dette ser vi også i leken mellom John og Nora. De bryter plutselig opp leken, og tar kappløp opp til de andre barna. Da de returnerer til treet, har det gått fra å være hjemmet deres, til å være hytta deres. De kommer tilbake med nye ideer som driver leken videre. Som observatør la jeg merke til at det gjerne var de eldste i vennegruppa som tok på seg rollen som problemløser.

4.2 Likhet og felles erfaringer

Forskning viser at retten til å ha og bestemme over lek, alder og vennskap er sentrale aspekter for tilgang til å delta i fellesskap med jevnaldrende (Grindheim 2014).

Reaksjoner på urettferdighet, motstand og sinne anses også som viktige for barns deltakelse. Nederlandske forskere rapporterte at barn i barnehager bruker felles grunnlag, samarbeid og omsorg for å uttrykke og skape en følelse av samvær (Ree, 2019, s. 4).

I denne kategorien handler kjennetegnet for deltakelse om å opprettholde likhet og fellesskap. Barna uttrykte likhet og fellesskap på ulike måter. For eksempel ved å bruke det samme humoristiske uttrykk og handlinger, som refererer til likhet i kjønn og språk, felles interesser og å være involvert i de samme aktivitetene (Ree, 2019, s. 12).

Jeg tolket observasjonen mellom John og Nora som kjønnsrollefordeling. John sier at “Dette er hjemmet vårt, det fine hjemmet vårt” til Nora. Vårt er et fellesskap pronomen. Da de tar kappløp opp til de andre, og kommer tilbake ned igjen, sier John at “Dette er hytta vår”. Deretter skulle han på butikken, og da virket det som at han tok på seg ansvaret for å dra å handle til hjemmet deres, muligens fordi han er et år eldre, og gutt.

Dette er familiære relasjoner som utspilte seg i leken, hvor det gjerne kom elementer i leken som barna har sett i ulike samfunnsrelasjoner. John er gutt, og Nora er jente. I min observasjon så jeg tydelig at John tok på seg mannsrollen, og dro på butikken, mens Nora måtte bli hjemme. John skulle fikse det som han anså som farlig for Nora. Da han kommer

tilbake fra butikken, sier han at han har med sterk mat, “og du liker ikke sterk mat” legger han til. Her kan det være at han vet at Nora ikke liker sterk mat, eller så er det en antakelse han gjør seg ut ifra egne erfaringer og opplevelser.

Barn skaper ulike typer fellesskap basert på dynamikken mellom individuelle og kollektive behov og mulighetene situasjonen byr på. Ifølge Johansson kan det kan være lett å tenke at det oppstår fellesskap bare barn kommer sammen. Slik er det ikke. Det må målrettet arbeid til (Sandgrind, 2021).

Emosjonelt nære fellesskap kjennetegnes av at barna har en nær relasjon som strekker seg over tid og sted. Verdier som tillit, likestilling og omsorg for hverandre er sentrale i denne typen fellesskap. Vi ser at disse tette fellesskapene ikke alltid er åpne for andre barn som ønsker å være med.

En annen type fellesskap bygger på forhandlinger om å få høre til i fellesskapet og hvilke regler som gjelder. Her er det ikke et tydelig felles «vi» som holder fellesskapet sammen. De individuelle grensene er mye sterkere og da blir det mer en individuell kamp om posisjoner. Denne typen fellesskap kan gjerne oppstå når barn samler seg om en spontan aktivitet, og de varer ofte i kun en kort periode.

Den tredje typen fellesskap bygger på gledefylt delte opplevelser, flyt og åpne grenser. Her kan barna bli med, og forlate leken som de selv ønsker, uten at opplevelsen og gleden av å være med forsvinner for de andre deltakerne. Denne typen fellesskap kan være både kortvarige og langvarige (Sandgrind, 2021).

Å bidra til at alle barn som går i barnehage, får en god barndom preget av trivsel, vennskap og lek, er fundamentalt (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 8).

Observasjonen mellom Oliver, Markus og Jonas ser vi eksempelvis at spade-leken førte dem sammen. De fant hverandre, fordi de hadde hver sin spade til å begynne med, så tok de med leken videre ut i skogen, der de begynte å slå pinnen ned i jorda. John og Nora derimot, fant hverandre fordi begge to begynte å sykle. Det var først fem barn som syklet sammen. Benny falt ut fra syklingen da han gikk opp i sandkassa. Jesper og Ulrik begynte å sykle om kapp, og forsvant dermed ut av leken. Til slutt var det Nora og John igjen, så da fant de også en ny lek sammen.

4.3 Ansvar for andre

I artikkelen til Ree, Alvestad og Johansson snakket barna om å ta ansvar for andre ved å støtte, hjelpe, dele og inkludere andre i lek eller aktiviteter, i artikkelen til Ree, Alvestad og Johansson (Ree, 2019, s. 8).

I løpet av de 90 minuttene jeg observerte i barnehagen virket det som at barna var veldig fokusert på å hjelpe hverandre og inkludere hverandre. Nesten like mye som de selv ønsket å få hjelp når de trengte det, eller å bli anerkjent i leken. Da Nora sa at hun heller ville sykle, spurte John fort om han kunne få være med. Dette bekreftet Nora at han fikk lov til, så de syklet sammen. Før jeg dro hjem etter observasjonen, spurte jeg Nora hva som gjorde at John fikk lov til å bli med henne å sykle. Da var svaret at det er morsommere å være sammen med flere. Jeg spurte om det også gjaldt når de var på hver sin sykkel, og hun svarte at de da kunne de konkurrere om å sykle fortest og sykle sammen.

Barna i ECEC institusjon 2 rapporterte hvordan de erkjenner og vil inkludere andre barn i leken deres som går rundt med «hodet ned/bøyd» fordi det blir sett på som et uttrykk for tristhet. De beskrev også hvordan de pleier å gjøre det si: 'Du kan bli med oss,' hvis noen går alene (Ree, 2019, s. 8).

I artikkelen skrives det om å gå med hodet bøyd for å vise at man er lei seg. Dette var ikke noe som var sentralt i mine observasjoner. Jeg opplevde at barna selv spurte om de kunne få bli med å leke, også forlot de leken og fant på noe annet når de ikke ville mer. Det var heller ingen som gikk med bøyd hode i det tidsrommet jeg observerte, men jeg opplevde at barna løp for å hjelpe hvis de for eksempel så at noen falt av sykkelen, eller fikk vondt.

Sosial kompetanse er en forutsetning for å fungere godt sammen med andre og omfatter ferdigheter, kunnskaper og holdninger som utvikles gjennom sosialt samspill. I barnehagen skal alle barn kunne erfare å være betydningsfulle for fellesskapet og å være i positivt samspill med barn og voksne. Barnehagen skal aktivt legge til rette for utvikling av vennskap og sosialt fellesskap. Barnas selvfølelse skal støttes, samtidig som de skal få hjelp til å mestre balansen mellom å ivareta egne behov og det å ta hensyn til andres behov (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 22-23).

Da Nora skulle hjelpe John over humpen, rettet han tonen sin selv for at hun ikke skulle bli lei seg.

John var veldig høflig. I ettertid fikk jeg opplyst av pedagogisk leder for avdelingen at John er yngst av flere voksne søsken, og at han ofte praktiserer ord og uttrykk som voksne bruker, når han er i barnehagen. Dette var noe jeg kjente igjen, etter å ha sett han leke sammen med Nora. Han rettet tonen sin etter at han først brøt ut i sinne, slik at han heller korrigerer seg selv, og spurte rolig om hun kunne “være så snill å vente”. Vi ser mye til ansvarsfølelsen i observasjonen av John og Nora. John er et år eldre enn Nora, og han virker til å vise forståelse for at hun er yngre, og behandler henne deretter. Som når John sa til Nora at hun ikke fikk bli med på butikken, og forklarte henne på en pen og forståelig måte at det er farlige ting der, da hun spurte hvorfor. Han opptrådte som en omsorgsperson, og forklarte på en måte som hun kunne forstå.

Jeg observerte også at Markus følte ansvar for Oliver, da han slapp spaden og forlot stedet, fordi Oliver kom tilbake fra løpeturen sin og hevdet at det var han som brukte den spaden. Det var i utgangspunktet Markus som brukte spaden, og Oliver hadde den egentlig aldri.

Likevel slapp Markus spaden da Oliver hevdet at spaden var hans, og lagde sand-engler. Jeg tolker ut fra aldersforskjellen at Markus gjorde det ut fra ansvarsfølelsen, som ifølge Ree, Alvestad og Johansson er sentrale aspekter for tilgang til å delta i fellesskap med jevnaldrende (Ree, 2019, s. 4).

4.4 Tilhørighet

Forskere undersøker hvordan barna i barnehagen opplever, tolker og skaper tilhørighet. Hvilke handlinger fremmer tilhørighet uavhengig av barnas ulike bakgrunner og individuelle behov (Sandgrind, 2021).

I denne observasjonen ble jeg gjort oppmerksom på at barna som vanligvis leker sammen, ikke fikk anledning til dette, fordi ikke alle foreldrene godkjente at deres barn ble observert. Dette spilte en nokså tydelig rolle, i tilhørigheten barna imellom. Det kom frem at barna prøvde å bestemme over hverandre, men de viste også respekt for hverandre, fordi de ønsket å forbli i leken. Oliver roper eksempelvis på Jonas da han forlater skogen. “Kom Jonas!” roper han, men Jonas kommer ikke, så Oliver kommer til slutt ut av skogen alene. Tilhørigheten var altså ikke sterk nok til at Jonas og Markus ble værende i leken, etter at Oliver begynte å bestemme for mye.

Tilhørighet er et grunnleggende behov hos mennesker. Det å føle tilhørighet til fellesskapet beskrives som en følelse av å være hjemme, man har en trygghetsfølelse. Det kan være lett å tenke at det oppstår fellesskap om barn kommer sammen, men slik er det ikke. Det må målrettet arbeid til (Sandgrind, 2021).

Barna kan føle på tilhørighet ved å leke sammen. Likevel så vi ifølge observasjonen mellom Markus, Oliver og Jonas at Markus trakk seg ut av leken. Det kan tolkes som at han ikke følte seg hjemme i leken, og han ønsket å finne på noe annet. Det kan også gjenspeile alderen hans, at han trakk seg ut for å unngå en krangel med Oliver om spaden han brukte.

Man kan heller ikke ta for gitt at barns deltakelse i et fellesskap alltid fører til eller er bygget på tilhørighet. Barn skaper et mangfold av fellesskap basert på dynamikken mellom individuelle og kollektive behov og mulighetene situasjonen byr på. Noen ganger fremstår barns tilhørighet som sterk og stabil. Andre ganger er følelsen av «å være hjemme» fraværende (Sandgrind, 2021).

Barna bekrefter gjerne vennskap ved å gi uttrykk for at vi leker sammen, og dette ser vi også i observasjonene. Barna leker gjerne sammen, og det har lite å si hvem som blir med, så lenge deltakerne ønsker å være med å fortsette leken som allerede er i gang. De er sosialiserende og inkluderende. Det oppsto konflikter mellom leken som barna løste seg imellom, de gikk inn og ut av lek stadiet og det var en tydelig streben etter å bli anerkjent og sett i leken. Det ser vi også i leken mellom John og Nora, hvor Nora sier at hun ønsker og sykle, og John spør raskt om han kan få være med.

Forskerne mener at det trengs praksiser som anser tilhørighet som en grunnleggende pedagogisk problemstilling i barnehagen og at dette krever fagkunnskap. Det pedagogiske arbeidet må ta hensyn til balansen mellom det individuelle og det kollektive; hva barna beskytter; forutsetninger (barrierer og muligheter) for tilhørighet, og barnas uttrykk for det å høre til eller ikke å høre til. Barnehagen bør arbeide med å fremme fellesskap i alle slags hverdagssituasjoner (Sandgrind, 2021).

Det viser seg at barn som ikke har et sterkt vennskap fra tidligere relasjoner, og leker sammen daglig i barnehagen, har litt utfordringer med å finne vennskap i hverandre. Det kan føre til et litt kunstig vennskap, slik at barna må tilpasse seg når den foretrukne lekekameraten ikke er til stede.

5.0 Konklusjon og avslutning

I denne oppgaven har jeg undersøkt hvordan barn etablerer vennsksrelasjoner gjennom leken i barnehagen, ved å analysere og drøfte to ulike observasjoner i barnehagen.

Etter å ha skrevet denne oppgaven kom jeg fram til at dette med motstand er sentralt og viktig i en vennsksrelasjon, blant annet fordi barna på ulike måter prøver å vinne kontroll over sin egen situasjon ved å yte motstand. Uenighet kan være med på å drive leken videre. Det er viktig at motstanden barna viser blir tatt imot med respekt, slik at motstand blir knyttet til å være en samfunnsborger, i stedet for en måte å fremme egne behov og lyster. Motstand viste seg å være sentralt, det kom fram i analysen av observasjonen for barns etablering av vennskap.

Jeg kom frem til at det ikke oppstår naturlig fellesskap, bare ved at barn kommer sammen. Det må målrettet arbeid til for å oppnå fellesskap. Barna som lekte sammen i mine observasjoner hadde svake bånd til hverandre i utgangspunktet. Det kom også frem da de ikke alltid klarte å komme til en felles enighet, som endte med at Markus, Oliver og Jonas splittet seg. Barn skaper ulike typer fellesskap basert på dynamikken mellom individuelle og kollektive behov og mulighetene situasjonen byr på. Emosjonelt nære fellesskap kjennetegnes av at barna har en nær relasjon som strekker seg over tid og sted. Verdier som tillit, likestilling og omsorg for hverandre er sentrale i denne typen fellesskap. Barna kjenner til noen av de samme handlingsmønstret.

Barna følte ansvar for hverandre i form av at de avsluttet leken hvis noen falt og slo seg. De viste også ansvarfølelsen da de korrigerste ordene sine selv når de viste sinne og irritasjon, for å ikke gjøre det andre barnet lei seg. Det kom også frem i studien at alder hadde en sentral betydning. Markus, som var eldst i observasjon 2, trakk seg ut av situasjonen da Oliver krevde spaden hans. På samme måte tok John på seg ansvaret som eldst i lekesituasjonen med Nora.

Barna ønsker å føle tilhørighet i leken, og de ønsker å bli sett og hørt. De er omsorgsfulle med hverandre og viser at de bryr seg om hverandres følelser, også i leken. De inkluderer hverandre, og har en felles virksomhet når leken er i gang.

De leke-relasjonene som jeg observerte, var ikke voksenstyrt. Her fikk barna leke fritt av egne impulser, og det gjenspeiler også noen av konfliktene, problemløsningen og utfordringene som oppsto.

Dette er en generell studie, som ikke har tatt utgangspunkt i voksenstyrt lek. Jeg kom inn i en situasjon hvor den foretrukne lekekameraten var inne på avdelingen, og ikke fikk komme ut å leke. Dermed måtte barna som var ute finne nye lekekamerater, til tross for at de ikke vanligvis finner hverandre i utetiden. Disse barna hadde derfor det som på fagspråket heter svake bånd seg imellom. Barna viste likevel respekt for hverandre, fordi de ønsket å få lov til å fortsette og delta i leken. Til tross for dette ser vi at leken mellom Markus, Oliver og Jonas ble brutt. Da leken mellom John og Nora ble brutt, fikk John lov til å bli med å sykle med henne i stedet.

Jeg har valgt ut to observasjoner som tydelig eksemplifiserer resultatet i studiet mitt. Det er de jeg primært bruker i drøftingen av resultatet.

Jeg er nysgjerrig på om studien min hadde gitt helt andre resultater dersom de som allerede har knyttet gode vennsksapsrelasjoner i barnehagen, hadde fått lekt sammen, også under observasjonene jeg foretok. Det kunne vært interessant å drøfte videre hvilke resultater som hadde kommet til uttrykk dersom barnehagepersonalet hadde styrt leken mellom barna jeg observerte. Da hadde muligens motstanden som fremgikk i studien min blitt håndtert av barnehagepersonellet til å begynne med, uten initiativ fra barna, og dermed ville ikke problemløsningen blitt løst dem imellom.

I min studie tok barna selv initiativ til å løse konfliktene som oppsto, uten innblanding av barnehagepersonellet. Det viser seg at barn som blir satt sammen i en gruppe, tilpasser seg hverandre, og former vennsksapsrelasjoner deretter. De bryr seg ikke nødvendigvis om barnet de leker med er av samme kjønn, alder eller kommer fra andre kulturer. Barna ser etter noen som ønsker å leke det samme som de selv leker, og inviterer dem dermed med i leken.

Denne studien er viktig for meg som kommende barnehagelærer, fordi en dyktig barnehagelærer kan legge til rette for at barn skal utvikle samværskompetanse slik at vennskap kan oppstå ved å hjelpe barn inn i lek. Dette krever et pedagogisk skjønn, basert på teoretisk kunnskap og kjennskap til barna. I forskningen min kom det også frem at barna selv må få mulighet til å bruke kreativiteten og sine egne impulser når de leker sammen.

Vennsksapsrelasjoner gir barn både glede over å være sammen, glede over fellesskapsfølelse, opplevelser av å skape mening sammen og felles humor (Øksnes & Greve, 2015, s. 56). Lek er en allsidig aktivitet som raskt endrer karakter fra sterkt alvor til glede og humor, fra dyp fantasi til klar rutine. Selv om barna kan bli sint og irritert på hverandre, oppsto det verken gråt eller krangel mellom barna. De løste de utfordringene som de møtte på uten hjelp fra noen voksne.

Etter å ha arbeidet med denne oppgaven, er jeg takknemlig for å ha opplevd barn i ulike leksituasjoner. Jeg takker også barnehagen som tok imot meg med åpne armer, og lot meg få innblikk i hverdagen deres. Jeg vil også takke veileder som har hjulpet meg med god og lærerik veiledning i arbeidet med denne oppgaven. Jeg ser frem til å gå ut i arbeid som ferdig utdannet barnehagelærer, og håper at studien min kan komme til nytte for både meg selv og andre som utdanner seg til barnehagepedagog.

Litteraturliste

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal akademiske forlag.

Drugli, M. B. & Glaser, V. & Strøksen, I. (2018). *Utvikling, lek og læring i barnehagen. Forskning og praksis*. Bergen: Fagbokforlaget.

Johansson, E. & Rosell, Y. (2021, 31. mars). *Sosial bærekraft gjennom barns uttrykk for tilhørighet i jevnaldrende fellesskap*. Hentet fra: [file:///home/chronos/u-27c0611a22b22310c3a3a6d3f65b5e51670a93b1/MyFiles/Downloads/Eva%20o%20Yngve%20sustainability-13-03839-v5%20\(1\).pdf](file:///home/chronos/u-27c0611a22b22310c3a3a6d3f65b5e51670a93b1/MyFiles/Downloads/Eva%20o%20Yngve%20sustainability-13-03839-v5%20(1).pdf)

Kunnskapsdepartementet (2017). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Hentet fra: <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>

Lillemyr, O. F. (2020). *Lek på alvor*. Oslo: Universitetsforlaget.

Løkken, G. & Søbstad, F. (2017). *Observasjon og intervju i barnehagen*. (4.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Malterud, K. (2003). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning*. Oslo: Universitetsforlaget.

Ree, M., Alvestad, M., Johansson, E. (2019, 18. april). *Kjennetegn på deltakelse - barns forestillinger om hvordan de får tilgang til fellesskap i norske barnehager*. Hentet fra:

[file:///home/chronos/u-27c0611a22b22310c3a3a6d3f65b5e51670a93b1/MyFiles/Downloads/Artikkel%201%20\(1\).pdf](file:///home/chronos/u-27c0611a22b22310c3a3a6d3f65b5e51670a93b1/MyFiles/Downloads/Artikkel%201%20(1).pdf)

Sandgrind, S. W. (2021, 3. mai). *Tilhørighet kan ikke tas for gitt*. Barnehage.no. Hentet fra: <https://www.barnehage.no/tilhorighet/tilhorighet-kan-ikke-tas-for-gitt/219510>

Seland, M. (2013). *Hvordan forstå barns motstand i barnehagen som en del av deres danning til demokrati?*. I Greve, A., Mørreaunet, S. og Winger, N., red. Ytringer om likeverd, demokrati og relasjonsbygging i barnehagen. Bergen: Fagbokforlaget.

Zachrisen, B. (2015). *Like muligheter i lek? Interetniske møter i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Öhman, M. (2012). *Det viktigste er å få leke*. Oslo: Pedagogisk Forum.

Øksnes, M. & Greve, A. (2015). *Vennskap*. Oslo: Cappelen Damm Akademiske.

Vedlegg 1

Informasjon om forskningsprosjektet

Hverdagspraksiser

Dette er informasjon til deg som foresatt om forskningsprosjektet *Hverdagspraksiser* hvor formålet er å involvere barnehagelærerstuderenter i forskning som bidrar til mer kunnskap om hverdagspraksiser som fremmer lek, kommunikasjon og tilhørighet i barnehagen. I dette skrevet gir vi deg informasjon om prosjektet og hva dette vil innebære for barnet ditt. Prosjektet vil ikke samle inn, oppbevare, eller bruke personopplysninger om barnet ditt.

Formål

Gjennom *Hverdagspraksiser* skal barnehagelærerstudentenes Bacheloroppgaver knyttes til forskning som skjer ved Universitetet i Stavanger ved Institutt for barnehagelærerutdanning, og det nasjonale barnehageforskningssenteret FILIORUM – Senter for barnehageforskning¹ finansiert av Norges Forskningsråd. Gjennom Bacheloroppgavene skal studentene få mer kunnskap om hverdagspraksiser i barnehagen innenfor temaene: digital kompetanse, lek, tilhørighet/mangfold, kreativitet, bærekraft og ledelse. Problemstillingene vil variere innen rammen av de tematiske områdene.

Studentenes Bacheloroppgaver tilsvarer 15 studiepoeng (¼ studieår) og datagrunnlaget de bygger oppgavene sine på er korte observasjoner i barnehagen, intervjuer eller spørreskjema.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Stavanger (UiS) ved Institutt for barnehagelærerutdanning og FILIORUM – Senter for barnehageforskning er ansvarlige for prosjektet. Samarbeidspartnere er barnehageeiere i Rogaland som har kommet med ønsker om tema de vil ha belyst gjennom studentenes Bacheloroppgaver.

Hvorfor får du dette informasjonsbrevet?

Du får denne informasjonen fordi barnet ditt går i en barnehage eid av en av våre samarbeidspartnere i prosjektet. Dette brevet sendes til alle foreldre/foresatte i denne barnehagen, med barn i aktuell alder sett i sammenheng med studentenes problemstillinger. Det er likevel ikke sikkert ditt barn vil inngå i datainnsamlingen.

Hva innebærer prosjektet for ditt barn?

Gjennom prosjektet *Hverdagspraksiser* vil barnehagelærerstuderenter ved UiS få mulighet til å besvare problemstillinger i sine Bacheloroppgaver gjennom tilgang til praksisfeltet som videre bidrar til forskning om hverdagspraksiser i barnehagen.

Metoden for innsamling av data om barna i barnehagen vil være ikke- deltakende observasjon. Ikke-deltakende observasjon betyr at studenten er tilstede og observerer barn og ansatte i barnehagen i hverdagsaktiviteter uten at de selv deltar aktivt i det som foregår. Det er ikke lov å gjøre lyd- eller videoopptak av barna. Studentene vil skrive ned notater om det som skjer, men aldri noe som kan identifisere ditt barn.

Intervju av barn kan også være en aktuell metode, og da vil foreldre/foresatte få tilgang til intervjuguide og spørsmål på forhånd, heller ikke her er det lov med lyd- bilde- eller videoopptak, og selvsagt vil studentene heller ikke her ha lov å notere ned noe som kan identifisere barnet. I intervjuer eller spørreundersøkelser med ansatte vil det ikke åpnes for spørsmål om enkelbarn.

¹ <https://www.uis.no/forskning-og-ph-d/forskningsentre/filiorum-senter-for-barnehageforskning/>

Barna vil få tilpasset informasjon fra ansatte i barnehagen om datainnsamlingen.

I den ferdige oppgaven vil det ikke være mulig å gjenkjenne barn eller fra hvilken barnehage dataene er samlet inn i. Studenten har taushetsplikt, og ingen, heller ikke veileder, vil vite hvilke barn eller hvilken barnehage dette dreier seg om.

Barnehageeiere som har deltatt i prosjektet vil kun få tilgang til resultater gjennom studentenes Bacheloroppgaver der barn og barnehager er anonyme.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Ønsker dere mer informasjon om datainnsamlingen ditt barn skal være en del av, kan dette fås ved henvendelse til barnehagen eller prosjektansvarlig ved UiS:

- Institutt for barnehagelærerutdanning/FILIORUM – Senter for barnehageforskning, Universitetet i Stavanger ved professor/senterleder FILIORUM Elin Reikerås elin.reikeraas@uis.no, eller administrativ koordinator FILIORUM Cecilie Schelbred filiorum@uis.no

Med vennlig hilsen

Elin Reikerås, Professor/senterleder FILIORUM – Senter for barnehageforskning

Cecilie Schelbred, administrativ koordinator FILIORUM - Senter for barnehageforskning

Vil du delta i Forskningsprosjektet *Hverdagspraksiser*?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å involvere barnehagelærere i forskning som bidrar til mer kunnskap om hverdagspraksiser som fremmer lek, kommunikasjon og tilhørighet i barnehagen. I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Gjennom *Hverdagspraksiser* skal barnehagelærere studenes Bacheloroppgaver knyttes til forskning som skjer ved Universitetet i Stavanger ved Institutt for barnehagelærerutdanningen, og det nasjonale barnehageforskningssenteret FILIORUM¹ finansiert av Norges Forskningsråd. Det overordnede målet for alle Bacheloroppgavene er å få mer kunnskap om hverdagspraksiser i barnehagen innenfor temaene: digital kompetanse, lek, tilhørighet/mangfold, kreativitet, bærekraft og ledelse. Problemstillingene vil variere innen rammen av de tematiske områdene.

Studentenes Bachelorsoppgaver tilsvarer 15 studiepoeng (34 studieår) og datagrunnlaget de bygger oppgavene sine på er korte observasjoner i barnehagen, intervjuer, eller spørreskjema. Dataene som samles inn skal i første rekke brukes til studentenes Bacheloroppgaver, men vi vil også i dette brevet spørre om lov til å bruke dataene videre i forskning i FILIORUM – Senter for barnehageforskning.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Stavanger (UIS) ved Institutt for barnehagelærerutdanning og FILIORUM – Senter for barnehageforskning er ansvarlige for prosjektet. Samarbeidspartnere er barnehageeiere i Rogaland som har kommet med ønsker om tema de vil ha belyst gjennom studentenes Bacheloroppgaver.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta i prosjektet fordi du arbeider i en barnehage eid av en av våre samarbeidspartnere i prosjektet. Barnehageeier har valgt ut barnehagen du arbeider i til å være med i prosjektet. Spørsmål om deltakelse sendes til alle ansatte i denne barnehagen som er aktuelle for studentenes problemstillinger. Det er ikke sikkert du vil inngå i datainnsamlingen, selv om du gir tillatelse.

Hva innebærer det for deg å delta?

Ved å delta i prosjektet vil barnehagelærere studenter ved UIS få mulighet til å besvare problemstillinger i sine Bacheloroppgaver gjennom tilgang til praksisfeltet som videre bidrar til forskning om hverdagspraksiser i barnehagen.

Metoder som vil bli brukt er ikke- deltakende observasjon, intervju og spørreskjema.

Ikke-deltakende observasjon betyr at studenten er tilstede og observerer barn og ansatte i barnehagen uten at de selv deltar aktivt i det som foregår. Det er ikke lov å gjøre lyd- eller videoopptak av barna. Opplysningene registreres gjennom studentenes notater som vil være anonymisert og oppbevart på sikker maskinvare. I den ferdige oppgaven vil det ikke være mulig å gjenkjenne barn, ansatte eller barnehagen dataene er samlet inn i. Det er kun studenten som har opplysninger om dette. Studenten har taushetsplikt, og ingen, heller ikke veileder, vil vite hvilke barn eller hvilken barnehage dette dreier seg om. I de tilfeller observasjon i barnehagen er aktuelt vil studenten forholde seg til gjeldende korona-restriksjoner og smittevernsprosedyrer. Gjennom spørreskjema eller intervju med ansatte vil det ikke åpnes for spørsmål om enkeltbarn.

¹ <https://www.uis.no/forskning-og-ph-d/forskningsentre/filiorum-senter-for-barnehageforskning/>

Ved tillatelse kan det i noen intervju gjøres lydopptak, mens spørreskjema fylles ut og registreres elektronisk. Lydopptakene skal først og fremst være grunnlaget for transkripsjon og lette arbeidet for studentenes datainnsamling. Lydopptak kan eventuelt lagres anonymt på sikker server² for videre forskning i FILIORUM dersom det gis tillatelse til det. Studenten skal sette lydopptaket på sin opptaker etter transkripsjon og eventuell opplasting til sikker server. Det kan også i noen tilfeller være aktuelt å lagre data innsamlet via spørreskjema, eller observasjon, til videre forskning i FILIORUM. På samme måte som ved lagring av lydopptak vil dette lagres på sikker server og kreve tillatelse av involverte.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger og data samlet inn om deg vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

I tilfeller der det gjøres observasjon av ansatte i barnehagen vil kun de ansatte som har gitt samtykke bli observert. Samtlige ansatte som skal intervjues med lydopptak må ha gitt tillatelse til dette. I gruppeintervju må alle som intervjues ha gitt slik tillatelse hvis lydopptak skal kunne gjennomføres. Det skal ikke gjøres lyd-, bilde- eller videoopptak av barn. Dette inkluderer også situasjoner der ansatte samhandler med barn.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personverngelverket.

Det er kun student som vil ha tilgang til opplysninger om ditt navn, hvilken barnehage du arbeider i, og andre detaljer knyttet til datainnsamlingen. Veileder og prosjektgruppe ved UIS vil ha tilgang til anonymiserte data som samles inn. Deltakere vil ikke kunne gjenkjennes hverken i Bacheloroppgaven til studentene eller i eventuelle andre publikasjoner der dataene brukes.

Alle data vil ivaretas gjennom sikker lagring i tråd med UIS retningslinjer, og vil anonymiseres slik at opplysningene ikke vil kunne spores tilbake til kilden. Dette kan gjøres ved at barna/barnehageansatte/barnehagen får fiktive navn eventuelt nummer. Dataene oppbevares på tilgangsbegrenset og passordbeskyttet maskinvare.

Barnehageeiere som har deltatt i prosjektet vil kun få tilgang til resultater gjennom studentenes Bacheloroppgaver der ansatte, barn, og barnehager er anonyme.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres og alle lydopptak slettes innen Bacheloroppgaven er godkjent, noe som etter planen er februar 2022.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet (etter at data er samlet inn, men før oppgaven er avsluttet og dataene anonymisert), har du rett til:

- innsyn i data og personopplysninger som er registrert om deg. Du har også rett til å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet og eventuelt slettet opplysninger om deg,
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

² <https://www.uio.no/fjenester/it/forskning/sensitiv/>

Etter at anonymisering er foretatt kan du ikke identifiseres i datamaterialet og det vil derfor ikke være mulig å hente ut data om deg.

Ønsker du mer informasjon om datainnsamlingen, kan dette fås ved henvendelse til prosjektansvarlig ved UIS (se kontaktinformasjon på samtykkeskjema).

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Stavanger har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personverngelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Institutt for barnehagelærerutdanning/FILIORUM, Universitetet i Stavanger ved professor/senterleder Elin Reikerås elin.reikeras@uis.no, eller administrativ koordinator FILIORUM Secilie Schelbred filiorum@uis.no
- Vårt personvernombud: Rolf Jegervatn rolf.jegervatn@uis.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personvernjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Elin Reikerås

Secilie Schelbred

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Hverdagspraksiser*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i observasjon i barnehagen
- å delta i lydopptak
- å delta i intervju og/eller spørreskjema

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles i henhold til de tillatelser jeg har gitt ovenfor.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2

Observasjon 1:

5 barn på hver sin sykkel sykler ned en stor bakke, rundt alle lekestativene og videre opp tilbake til der de begynte. Veien er formet slik at de sykler i en sirkel rundt lekeområdet, på en vei som er ment som en sykkelvei for barna. De sykler to runder til, før de samles ved et bord nederst i bakken. Jesper (4) og Benny (5) legger fra seg syklene. Jesper finner en kost, mens Benny løper opp og leker i sandkassa med de andre barna. De 3 barna som fortsatt er på syklene, sykler en runde til rundt bakken. Jesper løper etter med kosten og heier. Når de kommer nederst i bakken igjen, tar Jesper en sykkel og begynner å sykle om kapp med Ulrik (4). Leken alle imellom er brutt, og det er bare to barn igjen på hver sin sykkel. Nora (3) og John (4). Nora og John begynner å snakke, og legger etter hvert fra seg syklene. John setter seg opp på et bord som står ute. Nora setter seg under bordet og begynner å synge. John henter en sykkel, og Nora setter seg bak på sykkelen. John sykler tilbake til bordet. " Dette er hjemmet vårt. Det fine hjemmet vårt" sier John. Nora setter seg under bordet igjen. " God kveld, og hade bra" sier John og sykler litt bort.

Jesper og Ulrik sykler forbi Nora og John i stor fart. " Hvis ikke du venter får du ikke lov til å komme i bursdagen min" roper Ulrik. Jesper syklet likevel videre, og Ulrik følger på.

Nora løper bort for å hjelpe John å kjøre over en liten hump i veien, ved å dytte sykkelen bakfra. John bryter ut " NEI, IKKE dytt meg!" han stopper opp en sekund, før han kremter litt og sier " Kan du være så snill og ikke dytte meg før jeg er over den humpen her" retter han. Nora stopper, og lar han komme seg over humpen. De kommer tilbake til treet og John sier at det er kveld. " Førstemann opp" roper John, så tar de kappløp opp til resten av gjengen som er på toppen av bakken. De løper ned igjen når de har nådd toppen. John kommer tilbake til treet først, men Nora kom like etter. " Dette er hytta vår" sier John. Nora setter seg ned for å ta en pause etter løpingen. " Jeg skal på butikken nå, og nei du kan ikke være med" fortsetter John. Nora holdt på å bygge opp noen kvister over hverandre, men legger fra seg det hun holder på med og ser på han. " Hvorfor ikke?" spør hun. " Fordi det er farlige ting der, bare ment for voksne" svarer John. " Jeg kommer snart tilbake" sier han og sykler av gårde. Han venter litt med et annet tre, så kommer han tilbake fra butikken. " Jeg har med sterk mat, og du liker ikke sterk mat" sier han. " Nå vil jeg sykle" sier Nora, og bryter leken. " Kan jeg bli med?" spør John. " Ja" svarer Nora, så finner de hver sin sykkel. De sykler først sammen, så sykler de om kapp. Hun hyler av full hals når han ikke venter

på henne. De går inn og ut av leken flere ganger under observasjonen, men finner flere ganger veien tilbake til den opprinnelige leken, gjerne med nye elementer etter hver pause.

Observasjon 2:

Tre gutter leker i skogen med spader. Jonas (4) bruker spaden som en hammer for å slå en pinne ned i bakken. “Bra Jonas! Vi skal lage en overraskelse til alle, vi trenger den pinnen der” sier Oliver (4). Markus (5) lager sandslott av sanden han finner på bakken med en spade. “Nå kan du stoppe å slå pinnen i bakken! Det holder nå!” kommanderer Oliver til Jonas, men Jonas fortsetter å slå pinnen. Oliver rynker pannen, men i stedet for å si noe om at han ble irritert for at Jonas ikke hørte på han, tok han seg en løperunde rundt mange trær i skogen før han kommer smilende tilbake. Oliver peker på spaden til Markus og sier høyt “Den brukte jeg!” Markus legger fra seg spaden på bakken, selv om det var han som i utgangspunktet brukte den spaden til å bygge sandslott, og går bort til sandkassa. Han nynner for seg selv og legger seg ned i sanden. Han begynner å forme hendene og føttene sine slik at han lagde en engel i sanda.

Jonas og Oliver leker fortsatt i skogen. “Bank pinnen opp i den gjørma der, okei? Helt nedi, også tar du litt jord for å feste pinnen ned i bakken” kommanderer Oliver. Jonas svarer ikke, og det blir stille. Oliver ser på at Jonas slår pinnen i bakken. “Bank den, også slipper du den, for det er sånn den skal se ut, okei?” sier Oliver med bestemt stemme. “Okei” svarer Jonas, men fortsetter å banke som han har gjort hele tiden, uten å bry seg om Olivers kommentar. Plutselig endrer Oliver tema, og spør “Liker du iskaffe?”. “Iskaffe?” spør Jonas undrende. “Ja, det er gresskar med is” sier Oliver. Atter en gang endrer lekaktiviteten seg, og Oliver begynner å ule som en ulv. Jonas følger på, og begge uler. Oliver begynte å synge i stedet. Han synger *love you*. “Vet du hva love you betyr?” spør Oliver. Jonas svarer ikke. “Jeg elsker deg” fortsetter Oliver. Jonas slipper pinnen, reiser seg opp og løper vekk fra Oliver, og bort til lekestativene. Oliver roper etter Jonas flere ganger. “Jonas, kom!” roper han. Jonas kommer ikke, og Oliver går også ut av skogen, og bort til de andre.